

יוסי מלמן

ר יח מוזר עלה באפו של המחסנאי שנכנס בתחילת שנות ה-90 למחנה של מרחב ירושלים בשירות הביטחון הכללי (השב"כ). הוא התחקה אחר מקור הריח והגיע לכמה קרטונים ישנים ומעופפים. כשפתח אותם מצא סלילים של סרטי צילום, קרובים להתפוררות. בתהליך ההתפרקות של הסלילים התנדף החומר הכימי שציפה את הצלולואיד והפיץ ריח קשה. המחסנאי פנה לממונים עליו ואלה הזעיקו את ישראל הרן, גמלאי השב"כ, שבשנותיו האחרונות בשירות היה ראש האגף לסיכול ריגול וחתרנות מדינית. הרן החליט להעביר את סרטי הצלולואיד לפענוח ולשחזור ביחידה הטכנולוגית באגף המודיעין בצה"ל. אנשי היחידה קבעו כי בכל אחד מ-400 הגלילים המתפוררים שהועברו אליהם צריכים למו כאלף עמודי מסמכים. סרטי הצילום פותחו, במימון משרד הביטחון, והופקו מהם 400 אלף דפים שאצרו מטמון היסטורי רב ערך.

אלה היו מסמכים סודיים ביותר של המחלקה לחקירות פליליות במשטרת פלשתינה-ארץ ישראל בתקופת המנדט הבריטי (Criminal Investigative Department או בקיצור CID). ה-CID, שכונתה "הבולשת" כפי אנשי היישוב העברי, לא היתה עוד יחידת משטרה מן השורה. היא היתה חוד החנית במאבק

שניהל השלטון הבריטי במחנות היישוב - ההגנה, האצ"ל ולח"י. היא בלשה גם אחרי המפלגה הקומוניסטית הארץ-ישיראלית והארגונים המיליטנטיים הערביים, ובראשם הוועד הערבי הלאומי בהנהגת המופתי הירושלמי, תג' אמין אל-חוסניני. לצורך המאבק פעלה במסגרת ה-CID יחידת מודיעין שהפעילה סוכנים וחיברה דו"חות.

לאחר שפיתחו הסרטים הועבר החומר ההיסטורי רב הערך, בעצתו של הרן, לארכיון ההגנה. אנשי הארכיון קיטלגו את החומר וכך איפשרו לחוקרים לעיין בו. אחד מהם היה ד"ר אלדר חרובי, כיום מנהל בית הפלמ"ח, שכתב לפי החומר את עבודת דוקטורט שלו, שהגיש לאוניברסיטת חיפה. בימים אלה ראה אור ספרו "הבולשת חוקרת, ה-CID בארץ ישראל 1920-1948", המבוסס על העבודה.

"הבריטים הצליחו לחדור לעומק הארגונים באופן מעורר השתאות", אומר ד"ר חרובי. "הם ידעו דברים רבים על המתרחש במחתרות". בראש יחידת המודיעין עמד קצין הבולשת ריצ"רד קטלינג. במחצית השנייה של שנות ה-90, בעת ששקדו על מיון המסמכים, יצאו הרן וחרובי לכיטיניה ופגשו את קטלינג בביתו הכפרי במזרח אנגליה. קטלינג הופתע לשמוע שהמסמכים שר"דו. "השבתי שניתנה הוראה שלא יישאר בפלשתינה אפילו נייר אחד", אמר.

הוא סיפר לאורחיו כי שאב

מידע מקיף על המתרחש בארגוני המחתרת היהודיים באמצעות חמישה מקורות, אבל לא הסגיר שמץ מידע עליהם. כשהאורחים מישראל הביעו עניין במקורות שלו ביישוב, פרש קטלינג את כל המשאבקות כף ידו, אבל סירב לנקוב בשמות מפורשים. "אספנו מידע על כל מה שקרה אצלכם", הדגיש.

כל המסמכים שצברה הבולשת עד אוקטובר 1947 צולמו בבניין פאלאס בירושלים, נארו ונשלחו לבריטניה. המקור הושמד. על צילום המסמכים הופקד הצלם הירושלמי שמואל יוסף שווייג, שהיה גם צלמו הפרטי של הנציב העליון הבריטי בארץ ישראל. גרי אבנרי, שהיה מנהל ארכיון ההגנה, אומר שתיתכן אפשרות שהמסמכים המצולמים הוחזרו לישראל עם ספרי הטאבו (רישום מקרקעין) שנשלחו מבריטניה, או שאנשי הש"י הצליחו לגנוב אותם בעת שהבריטים עזבו את ארץ-ישראל.

סלון ויצמן

לאחר שעיין באלפי תעודות, שמע עדויות מפי קציני משטרה ופקידי המנדט וקרא מסמכים השמורים במוזיאון המלחמה האימפריאלי בלונדון, מעריך אלדר חרובי כי לבולשת היה סוכן בכיר ומהימן ביותר בצמרת הקבוצה והמוסדות הלאומיים. סוכן זה ריוח על ישיבות סודיות בדרג הבכיר ביותר בהגנה, שהשתתפו

בהן, בין השאר, דוד בן-גוריון ומישה שרת. כן נמצא דו"ח שהיבר הסוכן הבכיר על שיחות בביתו של ד"ר חיים ויצמן ברחובות, בהשתתפות כעשרה ממנהיגי היישוב.

במסמכים לא מוזכרים שמות הסוכנים ובמקומם מופיעים כיינויים ושמות צופן כמו Y31 או P85. ד"ר חרובי אומר כי עקב מיעוט הסימנים המזהים הוא מתקשה להעריך מי יכול היה להיות סוכן הצמרת שפעל בהגנה.

בין הממצאים המעניינים ביותר בספר יש כמה מסמכים ועדויות שקשורים לפיצוץ מלון "המלך הוד" בירושלים ב"י די האצ"ל, ולבריחה של אסירי אצ"ל ולח"י מכלא עכו. אנשי האצ"ל פוצצו את המלון, שבו שכנו משרדי הממשל הבריטי בארץ ישראל, ב-22 ביולי 1946. הם הסתירו חומרי נפץ בכדי חלב שהוכנסו למסעדת המלון. כפי גוע נהרגו 91 בני אדם - בריטים, יהודים וערבים - והוא נחשב נקודת ציון היסטורית.

לפי ספרו של חרובי, סוכן שהופעל בשורות האצ"ל העביר ל-CID מידע אמין על כוונת הארגון לפוצץ את המלון באמצעות כרי חלב שיוברחו למסעדתו. כחצי שנה לפני הפיצוץ פנה מפקד משטרת המנדט, הב"ריגדיר ג'ון מורי ריימרינג'ונס, אל הממונים עליו. הוא נפגש עם מזכיר הממשלה, ג'ון שאו, עם מפקד כוחות הצבא הבריטיים, הגנרל אוולין ברקר, ועם הנציב העליון, אלן קנינגהאם, ודרש להגביר

את השמירה בסביבת בית המלון. השלושה התעלמו מאזהרותיו והסבירו לריימרינג'ונס שהחיים בארץ-ישראל מסוכנים בין כה וכה. רוח הדברים היתה: אחד התענוגות המעטים שנתרו לנו הוא הבילוי בבית המלון ובמיוחד במסעדתו. גם את זה אתה רוצה לקחת מאתנו? ריימרינג'ונס עזב את תפקידו וחזר למולדתו כחודשיים לפני התקפת האצ"ל. בזיכרונות שהפקיד במוזיאון המלחמה בלונדון הוא מעיד כיצד פנה לבכירים במשרד המושבות, שהיה האחראי על ממשלת המנדט, וניסה לעורר גם את תשומת לבם לסכנה. כל מאמציו לא הניעו את הרשויות הבריטיות לפעולה.